

N:o 31.

Ank. till Riksd. Kansli den 22 Febr. 1886, kl. 12 midd.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

5 § i förordningen om egors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 21 December 1857 har följande lydelse:

»Utgöras egor, emellan hvilka stängas skall, af skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan af stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, der den sidan ej sjelf stängseln fordrar, dess stängselskyldighet, efter ty som domaren skäligt pröfvar, nedsättas under hvad i 3 § stadgadt är.

Finnes emellan egor, som nu sagde äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, der ej annorlunda aftaladt är».

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, N:o 101, som blifvit till Lag-Utskottet hänvisad, föreslår Herr *Gunnar Eriksson*, med hvilken Herrar O. N. Wagenius, P. O. Eriksson och Olof Jonsson i Hof förklarar sig instämma, att 2 mom. af anförda paragraf måtte ur förordningen uteslutas; och anför motionären såsom stöd för sitt yrkande:

Förordningen om egors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 21 December 1857 inledde i § 1 sina

stadganden med en bland de vackraste och oemotsäglichaste grundsatser, hvarpå någon svensk lagstiftning hvilade, då den bjöde, att »hvar som hemdjur eger, vare pliktig att, medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt, om dem hålla sådan vård, att de icke olofligen inkomma på annans egor». — Det goda ändamålet med detta stadgande vore derjemte så enkelt och lättfattligt, att någon vidare förklaring derom icke erfordrades. — Man hunne dock icke längre än till förordningens § 5, förr än ofvananförda stadgande omintetgjordes, der det bäst behöfdes. — Under en tid som vår, då uppmärksamheten så allmänt och med rätta mer och mer rigtades på kreatursskötselns och ladugårdsprodukternas höjande, låge det i sakens natur, att hvarje jordegare måste tillgodogöra sig alla de utvägar, som till detta ändamåls vinnande lofligen stode till buds, således äfven att för sina kreatur tillgodogöra dem de mer eller mindre rikliga gräsbeten, som vore att tillgå uti hans egendoms skogs- och betesmarker, utan intrång af andras kreatur. Hvad särskildt Norrland beträffade, förefunnes i så väl dess skogs- som fjelltrakter i allmänhet goda gräsbeten, som bidroge till kreaturens rikliga näring sommartiden. Emellertid och så länge som det anförda stadgandet qvarstode, att ohägnad skogs- och betesmark skall anses vara till gemensamt mulbete upplåten, kunde egaren deraf för egna kreatur aldrig hemta den nytta, som han med all säkerhet hade att påräkna, om det olyckliga stadgandet om gemensam betesrätt ej funnes till. — Det intrång i egande- och nyttjanderätten till väl förvärfvad egendom, som detta stadgande framkallat och underhölle, blefve så mycket mera odrägligt, då det besinnades, att egaren deraf underkastat sig dryga kostnader för laga skifte å all sin jord, således äfven på skogs- och betesmarken, i den lofliga afsigten att derigenom vinna en fri och af andra okränkbar dispositionsrätt till sin egendom och den afkastning han deraf ensamt borde åtnjuta, men hvilka kostnader han, då han sedermera stängselförordningens berörda § 5, funne vara till en god del förgäfvnes bortkastade penningar och gäckade förhoppningar. då andra jordegare, utan ringaste begränsning, för sina boskapshjordar egde betesrätt å hans skogs- och utmarker. — Den utväg som då återstode att förhindra dylikt intrång vore att begagna sig af stängselvitsordet och uppföra skifteshägnader; men det torde klarligen inses att stängselvitsordet, begagnadt till hägnaders upprättande omkring betesmarker i fjelltrakterna, förlorade all betydelse, då dylika trakter saknade skog, och tillgång till virke för stängande af hägnader helt och hållet felade mångenstädes i sådana trakter på milsvida områden. Att under antydda förhållanden söka åstadkomma hägnader i fjelltrakter medelst

ditforslande af hägnadsvirke från långt aflägsne skogstrakter omöjliggjordes af så väl läget som dermed förenad kostnad, hvilken ej sällan skulle komma att uppgå till belopp, motsvarande fjellhemmanets hela värde, och derjemte förblifva bortkastade penningar, då ju snömassorna i fjellen skulle nedbryta gärdesgården redan första vintern efter dess uppförande. — Vallning af kreaturen i så väl fjell- som skogstrakterna vore således den enda och i alla afseenden den billigaste och säkraste utvägen, som för deras behöriga vårdande kunde anlitas; men under sådana förhållanden borde stängselförordningens § 5 icke legalisera en gemensam mulbetesrätt i lagligen skiftade egor, som ur ingen synpunkt längre kunde försvaras. — Med anledning af hvad han sålunda anför, föreslår motionären att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 2 mom. i § 5 i Kongl. förordningen den 21 December 1857 angående egors fredande emot skada af annans hemdjur m. m. skall till all kraft och verkan upphöra att vara gällande och följaktligen ur förordningen utgå.

Utskottet får till en början hänvisa till den framställning af de bestämmande principerna i nu gällande stängselförordning, som Utskottet meddelade i sitt till 1884 års Riksdag afgifna utlåtande, N:o 21, i anledning af en vid samma riksdag väckt motion om ändring i nämnda förordning. Utskottet anförde då:

»§ 1 af ifrågavarande förordning innehåller den allmänna grundsats, att hvar som eger hemdjur skall vara pliktig att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt om dem hålla sådan vård, att de icke olofligen inkomma på annans egor. Af nämnda grundsats följer, att en jordegare icke har laglig skyldighet att vidtaga någon åtgärd för att skydda sina egor emot skada af annans hemdjur. Han kan således låta dem ligga ohägnade utan att derigenom gå förlustig anspråk å ersättning för skada, som annans hemdjur, hvilka olofligen inkommit på egorna, der åstadkomma. Men å andra sidan är klart, att, om af två jordegare, hvilkas egor gränsa till hvarandra, den ene finner för sig beqvämligast att utöfva den honom enligt § 1 åliggande vård om sina hemdjur dymedelst, att han uppför stängsel i rågången mellan de angränsande egorna, samma stängsel jemväl blir till gagn för grannen, hvars hemdjur derigenom förhindras att inkomma på den förres egor och som således vinner en väsentlig lättnad i vården om samma hemdjur, en lättnad, i hvars bekostande han därför billigtvis bör deltaga.

Afseende å detta förhållande har föranledt lagstiftaren att i § 2 af författningen uppställa ett annat lagbud af innehåll, att, om egor äro skilda genom rågång eller genom fastställt eller laga kraft egande skifte och å ena sidan yrkas, att stängsel i egoskilnaden skall till ömsesidigt skydd mot skada af hemdjur gemensamt hållas, så eger, med vissa stadgade undantag, den sidan vitsord, som stänga vill. Då stängselvitsord begagnas, skola, enligt § 3, de, som i egoskilnaden hvarandra möta, taga del i stängseln till hälften hvardera, utom i ett undantaget fall.

Med afseende å de mötande egornas beskaffenhet å den tid, deltagande i stängseln äskas, äro två fall möjliga. Det första fallet är, att egorna å ena sidan äro odlade (åker, äng eller plantering), men å andra sidan ouppodlade (skog, utmark eller beteshage), således af olika beskaffenhet. Det andra fallet är, att de mötande egorna äro af lika beskaffenhet. Härvid kunna åter två händelser inträffa. Egorna kunna nemligen å båda sidor utgöras antingen af åker, äng eller plantering, eller ock af skog, utmark eller beteshage.

Hvad nu angår först omförmälda fall, stadgas derom i § 4, att den, som med åker, äng eller plantering möter skog, utmark eller beteshage, har såsom hittills ej stängselvitsord, men att, om stängsel å andra sidan fordras, hvardera skall taga del deri till hälften. Detta stadgande, hvilket, såsom lätt finnes, utgör ett af de flere undantag från lagbudet i § 2, hvilka i samma paragraf omförmälas, tager icke någon hänsyn till huru vida kronan eller enskild man eger vare sig de odlade eller ouppodlade egorna, och är således i detta afseende ovillkorligt.

I händelse de mötande egorna å ömse sidor utgöras af åker, äng eller plantering gäller lagbudet i § 2 ovillkorligt och utan undantag, vare sig att egorna å ena sidan tillhöra kronan eller enskild man.

Beträffande slutligen den tredje händelsen, eller att skog, utmark eller beteshage möter egor af samma beskaffenhet, gäller lagbudet i § 2; dock med det undantag, som innefattas i § 7 af författningen.»

Det undantag från den i 1 § uppställda regel, som innefattas i 2 mom. af 5 §, fans icke ursprungligen i det inom Justitiedepartementet utarbetade förslaget till förordning om egors fredande emot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet, utan blef, efter det förslaget granskats af Högsta Domstolen, tillagt vid ärendets föredragning i Statsrådet. Enligt det vid Kongl. Maj:ts proposition till Rikets Ständer den 25 Augusti 1857 fogade utdrag af statsrådsprotokollet anförde Justitiestatsministern såsom skäl för ifrågavarande tillägg: »Alla så-

dana skogs- och utmarker, som, ehuru genom rågång från hvarandra skilda, ligga utan hägnad sig emellan, måste förklaras vara till gemensamt mulbete upplåtna, så att i slikt fall den ene jordegaren ej må anses skyldig att afhålla sina kreatur från den andres egolott, der ej sådan skyldighet på särskildt aftal grundas. Hittills har detta varit en gifven följd af egofridslagens beskaffenhet; men behöfver i den nya lagen uttryckligen bestämmas såsom undantag från den allmänna regeln.»

Sedermera hafva vid flere riksdagar förslag om denna bestämmelses borttagande varit å bane, dervid man dock hufvudsakligen fäst sig vid den uppmuntran, som stadgandet gäfvade till sådan marks användande till bete, och den skada å ungskog, som deraf blifvit en följd. Med afseende härå begärde ock Riksdagen i skrifvelse den 20 Maj 1874, att Kongl. Maj:t täcktes, efter landstingens hörande, taga i öfvervägande, huruvida för landstingsområde eller viss del deraf borde förordnas om en efter ortförhållanden lämpad inskränkning i rättigheten att låta får och getter beta å skogsmark, som anses vara till gemensamt mulbete upplåten på grund af 2 mom. i 5 § af ifrågavarande förordning. I öfverensstämmelse med denna framställning utfärdades ock, efter landstingens hörande, den 28 Januari 1876 en kungörelse, hvarigenom gjordes inskränkning i betesrätten å ohägnad mark inom 17 af rikets län. De i denna kungörelse meddelade bestämmelser hafva ock, så vidt Utskottet känner, visat lyckliga resultat i hvad dermed afsågs, nemligen förekommande af skogsförödelse.

Sjelfva den allmänna bestämmelsen om gemensam betesrätt å ohägnad mark synes emellertid Utskottet vara mera till gagn än till olägenhet. Förhållandena inom vårt land, der jorden på de flesta ställen är fördelad i smärre lotter, å hvilka endast ett mindre antal husdjur kan födas, medgifva icke användande af vallning såsom det regelmässiga sättet att hindra husdjuren från att göra skada å annans mark. Det skulle för den mindre jordegaren blifva alltför dyrbart att hålla vallhjon, då kreatursuppsättningen är fåtalig och rågränserna ofta långsträckta. Derfor har också stängselvitsordet blifvit bibehållet. En följd af nämnda förhållande är äfven föreskriften i 2 mom. af 5 §. Borttagande af denna föreskrift skulle, i anseende till svårigheten att använda vallning, antagligen på många orter antingen hindra allt betande å mark af ifrågavarande beskaffenhet eller ock, till skada för skogen, föranleda betydlig tillökning af stängsel utöfver hvad under nuvarande förhållanden eger rum.

Utskottet vill visserligen icke förneka, att på vissa orter, exempelvis de af motionären särskildt framhållna fjelltrakterna, stadgandet om

den gemensamma betesrätten kan medföra olägenheter. Men just hvad fjelltrakterna beträffar, möter en alldeles särskild betänklighet mot en rubbning af de nu bestående förhållandena, nemligen hänsynen till den inverkan en sådan rubbning skulle kunna utöfva på lapparnes ställning. Utskottet, som nu icke har anledning att närmare inlåta sig på frågan härom, har dock ansett sig böra fästa uppmärksamheten jemväl å denna synpunkt.

För öfrigt synes man på de orter, der stadgandet verkligen medför någon olägenhet, hafva en i de flesta fall tillfyllestgörande utväg att undvika dessa i de bestämmelser, som meddelas i 19 § af stängsel-förordningen rörande särskilda öfverenskommelser mellan angränsande jordegare, hvilka ej vilja hålla stängsel emellan sina egor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet hemställa,

att motionen icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 Februari 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

Axel Bergström.

Herr *F. Andersson i Helgesta* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
